
ЧЕНБАЙ Наталія,

*кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного
авіаційного університету, м. Київ*

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО І СОЦІАЛЬНОГО В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СУСПІЛЬСТВА

Не викликає заперечення той факт, що задля самореалізації людині в новому столітті необхідно здобути таку освіту, яка розвине критичне мислення, вміння аналізувати великий обсяг інформації та забезпечить можливості саморозвитку й самовдосконалення. Нова освітня парадигма, яка формується, передбачає налагодження плідної взаємодії між викладачем і студентами, використання різноманітних освітніх технологій.

У викладацькій діяльності спілкування залишається тим основним фактором, який впливає на увесь процес навчання і виховання молоді. А діалог, що виникає у вільному мовленнєвому спілкуванні, стає бажаним результатом інформаційної взаємодії рівноправних партнерів – викладача і студента. Та як показала практика останніх років, в умовах упровадження нових освітніх технологій, *гаджетів* та Інтернету розпочати комунікацію через діалог є непростим завданням для обох сторін. Так, викладач сприйматиме студента як рівноправного партнера в живому спілкуванні лише тоді, коли останній не просто зацікавиться цим процесом, а й буде готовим стати його повноправним учасником, що передбачає, передусім, наявність у нього необхідного рівня засвоєних знань. У протилежному випадку один із учасників процесу комунікації втрачає розуміння сенсу того, про що говорить інший. У цьому контексті Б. Рассел зауважував, що «індивідуальне сприйняття є основою усього нашого пізнання» (Рассел 2016, 14). Наголошуючи на актуальності проблеми, відомий американський соціолог і дослідник у галузі соціальної епістемології С. Фуллер в одному з інтерв'ю називає сучасний університет соціальною

технологію, що виробляє знання як громадський продукт, підкреслюючи при цьому, що ці знання не доходять до всіх студентів, а залишаються в колах дослідників, їхніх клієнтів та подекуди старшокурсників. Ускладнюють ситуацію реалії нашого життя, коли за часів пандемії відбувся швидкий перехід в онлайн-режим і перевлаштування на «нову норму» освіти з повсюдним використанням різноманітних освітніх технологій. Повернення до аудиторій виявило «слабкі місця» нового формату освіти. Це зумовило нові виклики, які постали перед освітянами.

Коли йдеться про новий вимір комунікації в освітній сфері, не можна оминати увагою концепцію видатного українського і польського психолога й філософа С. Балея, який свого часу висловлювався щодо необхідності змін в системі освіти, наголосивши на існуванні головної її суперечності – між вимогою розкриття індивідуальності та соціалізації особистості. Так, серед головних вимог дослідник називає обов'язкове створення адекватних комунікативних умов задля досягнення співтворчості шляхом встановлення тісних емоційних контактів між усіма учасниками освітнього процесу через визнання та врахування моменту індивідуальності. Так, за С. Балеєм, „стихийний” перебіг освітнього процесу як відображення суспільної реальності допоможе уникнути примусових механізмів наслідування, навіювання, конформізму» (Baley 1959). Так, підсумовує дослідник філософської спадщини С. Балея О. Гончаренко, «на відміну від відірваної від реальності педагогіки, орієнтованої на пристосування індивіда до раціоналізованої системи відносин, він прагне до визнання суб'єктивності в освіті та взаємної толерантності» (Гончаренко 2009, 53-63).

Сьогодні фахівці намагаються знайти відповідь на питання: чи повинні у вихованні та навчанні враховуватися індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти? Деякі з них запевняють, що навчальний заклад не може і не повинен враховувати індивідуальність, пристосовуватись до кожного окремого студента. Всі здобувачів освіти, які закінчили той чи інший тип навчальний

заклад, вирізняються загальним, однаковим для всіх стандартом освіченості і вихованості, прийнятим у даному закладі. На підтримку такого погляду Г. Гегель писав: «Своєрідність людей не слід цінувати занадто високо. Навпаки, думка, що наставник повинен ретельно вивчати індивідуальність кожного учня, узгоджуватися з нею і розвивати її, є абсолютно порожньою і ні на чому не заснованою. Для цього у нього немає і часу. Своєрідність учнів терпима в сімейному колі, в школі починається життя за встановленим порядком, за загальними для всіх правилами. Тут доводиться піклуватися про те, щоб діти відвикали від своєї оригінальності, щоб вони вміли і хотіли виконувати загальні правила і засвоювали собі результати загальної освіти. Тільки це перетворення душі складає виховання» (Гегель, с.82].

Та більшість дослідників переконана, що освіта і виховання повинні максимально спиратися на індивідуальність. Лише організований у такий спосіб процес навчання здатен призвести до підвищення якості освіти й виховання молоді, що вплине на загальний рівень підготовки майбутніх фахівців. І головною засадою такого результативного навчання має стати співробітництво між викладачем і студентами.

Враховуючи зазначене вище, не можна не відмітити, що результативність навчання залежить, передусім, від майстерності викладача, який має долати різні «бар'єри» між ним і студентами, що виникають під час освітнього процесу на всіх його рівнях. Труднощі спілкування виникають непомітно і спочатку можуть не усвідомлюватися викладачем, проте студенти сприймають їх одразу. І якщо проблему вчасно не вирішити, то з часом дискомфорт відчують обидві сторони, задіяні в освітньому процесі. Такий стан може стати наслідком ігнорування індивідуальності здобувача, що напряду впливатиме на результативність освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Рассел Б. Людське пізнання. Його сфера та межі. Хрестоматія з філософії. Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка. 2016. С. 14-20.
2. Baley S. Wprowadzenie do psychologii współczesnej. - Warszawa: PWN, 1959. 227 s.
3. Гончаренко О.А. Єдність індивідуального та соціального у філософсько-освітній концепції Степана Балея. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 37. С. 53-63. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpqgvzdia_2009_37_7
4. Гегель Г. Твори. 1946. - Т. VII. – С. 82.

ШАШКОВА Людмила,

доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри теоретичної та практичної філософії філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІНДИВІДУАЛЬНІ ТА КОЛЕКТИВНІ ЕПІСТЕМІЧНІ ПРАКТИКИ В КОМУНІКАТИВНОМУ ВИМІРІ

Індивідуальні та колективні епістемічні практики є предметом дослідження соціальної епістемології, яка зберігаючи наступність у стосунку до класичної епістемології, робить практичний, комунікативний поворот. Такий підхід бере до уваги не лише традиційні епістемологічні концепти і проблеми, але залучає й ураховує новітні виміри створення спільного майбутнього через включення ідей моральності, новітніх технологій тощо. Соціальна епістемологія відстоює позицію, що індивідуальне переконання важливо доповнити вивченням епістемічного переконання в соціальних контекстах, в яких його можливо охарактеризувати як колективне, інституціональне, комплексне і таке, що відповідає часу.